

ТЕРМІНОЛОГІЧНА НАСИЧЕНІСТЬ ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ФАХОВОЇ МОВИ ТВАРИННИЦТВА

Стаття присвячена аналізу проблеми термінологічної насиченості текстів англійської фахової мови тваринництва. Зроблено спробу дослідити та узагальнити досвід роботи з розрахунків термінологічної насиченості фахових текстів.

Ключові слова: фаховий текст, фахова лексика, термінологічна насиченість.

Статья посвящена анализу проблемы терминологической насыщенности текстов английского языка для специальных целей животноводства. Сделано попытку проанализировать и обобщить опыт работы по расчете терминологической насыщенности текстов языков для специальных целей.

Ключевые слова: текст для специальных целей, лексика языка для специальных целей, терминологическая насыщенность.

The given article deals with the terminological saturation of English specialized texts in animal husbandry. The main attention is drawn to the statistical calculations of the terminological saturation and the data analysis of these texts.

Key words: text for specific purposes, vocabulary of languages for specific purposes, the terminological saturation.

Останнім часом увагу широкого кола науковців-філологів прикуто до питань вивчення фахового тексту в плані лексичного наповнення, термінологічної насиченості, як продукту мовно-мисленнєвої діяльності індивіда. Проведений аналіз літератури з даної проблематики показує, що аспекти опису насиченості наукового тексту фаховими термінами можна знайти в значній кількості робіт С. І. Квітко, Т. Р. Кияка, В. М. Лейчіка, О. М. Рібе та ін. .

Об'єктом дослідження виступають англомовні тексти з тваринництва. Предмет дослідження – термінологічна насиченість досліджуваних текстів. Метою цієї статті є комплексний аналіз проблеми, тобто, виявлення ступеня термінологічної насиченості текстів англійської фахової мови тваринництва. Завдання даного доробку є вивчення та узагальнення досвіду роботи з розрахунків термінологічної насиченості фахових текстів.

Як зазначають сучасні дослідники домену фахової лексики, термін народжується в тексті, в усній чи писемній його формі, та є головним носієм фахової інформації, тому розкриття його ролі, функції у фаховому тексті є напроцуд актуальним. Адже будь-яке наукове знання втілюється в тексти та пізнається через них. Підкреслюється, що саме аналіз функціонування термінів у тексті дозволить побудувати такі моделі, які б і регламентували й об'єктивізували процедуру дослідження, але і не занадто спрощували складну картину різноаспектних та різнорівневих зв'язків складників тексту [6: 6]. Наголошується, що найвагомим видом інформації з погляду опрацювання фахового тексту є фактографічна, яка закладена в текст через терміни даної галузі знання чи професійної діяльності [2: 303]. Відтак, можна припустити, що чим більший рівень насиченості тексту вузькофаховими лексичними одиницями, тим вищий ступінь його зорієнтованості на акумулювання, збереження та передачу фахового знання відповідної наукової галузі.

У зв'язку з цим, етап дослідження текстів англійської фахової мови тваринництва з точки зору визначення їх термінологічної насиченості має надзвичайно вагоме значення, оскільки дозволить прослідкувати чи існують закономірності, які регулюють вживання термінів у текстах та виявити залежності їх сполучуваності з іншими видами мовних одиниць в різних типах текстів. Під типом тексту зазвичай розуміють модель, схема побудови та сприйняття аналогічних текстів. Тобто, це продуктивний

взірець текстової побудови, який обумовлює функціональні та структурні особливості конкретних екземплярів тексту з різним тематичним наповненням [8: 32-45].

За даними наукових досліджень, насиченість текстів як термінами, так і іншими мовними одиницями, дає характеристику не тільки текстам, а й самим мовним одиницям, що в них входять, тим самим, характеризують певний вид інформації. За допомоги термінів позначаються ті ділянки тексту, на яких зосереджена та наукова інформація, що є першочерговою для розуміння та засвоєння адресатом (фахівцем) [4: 33]. Отже, термін виступає не тільки основним носієм фахового знання, заради передачі якого створюється текст, а й виступає інформативним маркером.

Фаховий текст розглядаємо, вслід за Л. Гофманом, як інструмент і результат комунікативно-мовної діяльності, який складається з кінцевої, упорядкованої суми логічно, семантично і синтаксично пов'язаних між собою речень чи надфразних єдностей, які представляють собою комплексні мовні знаки і відповідають типовим людським судженням й загальному стану речей в об'єктивній реальності [9: 126]. Необхідно додати, що фаховий текст співвідноситься з темою та адресатом і має спрямування на певну галузь знання чи професійну діяльність [11: 283].

Варто зауважити, що існують різні погляди на диференціацію лексичного складу наукового тексту. Розбіжності стосуються, як правило, статусу загальнонаукової та міжфахової лексики, тобто виділенні їх в окрему категорію чи зарахування до міжфахової або вузькофахової відповідно. Взагалі, межа між лексикою фахових текстів досить хитка, що надає процедурі встановлення їх термінологічної насиченості дещо суб'єктивного характеру, хоча і не применшує її значення.

В даному дослідженні будемо послуговуватись класифікацією розподілу лексичних одиниць фахових текстів, яка була розроблена Т. Roelke [12: 21-22]. Так, ним було запропоновано розмежовувати наступні

групи мовних одиниць у фаховому тексті, що знайшло своє підтвердження й під час аналізу текстів англійської фахової мови тваринництва: 1) спеціалізована лексика фахового тексту у вузькому значенні, тобто, вузькофахова лексика; 2) спеціалізована лексика фахового тексту у широкому значенні – загальнонаукова лексика; 3) спеціалізована лексика фахового тексту, а саме, міжфахова лексика; 4) загальна лексика фахового тексту – загальнонавчана лексика.

Таким чином, до вузькофахової лексики відносимо сукупність термінів певної фахової мови, в нашому випадку англійського тваринництва, які мають власну чітку дефініцію. Під загальнонауковою лексикою розуміємо терміни, здатні обслуговувати усі галузі наукових знань при сталому, переважно незмінному значенні та дефініції, незалежно від того, в якій фаховій мові вони функціонують в конкретний момент. Міжфахова лексика – терміни з інших, споріднених фахових мов, які органічно функціонують у текстах з англійського тваринництва, але вжиті в розглянутих текстах у значенні, котре відповідає фаховій мові тваринництва. Загальнонавчану лексику розуміємо як сукупність всіх мовних засобів загальнонаціональної мови, котрі не є пов'язаними із жодною сферою фахового знання чи професійної діяльності, позначають предмети, явища, дії, ознаки, які присутні у повсякденному житті усієї освіченої спільноти користувачів відповідної мови та уможливають загальнонаціональне спілкування.

Отже, матеріалом дослідження слугували англійські тексти з тваринництва. Причому, спираючись на класифікації науково-технічних текстів різних науковців [3; 5; 9; 10; 12], сукупність всіх текстів була розподілена на три групи, кожна з яких характеризується своєю ступінню абстракції, мовною формою виразу, сферою функціонування, користувачами: 1) власне наукові тексти великого об'єму або науково-теоретичні (монографії, дисертації, навчальні посібники); 2) газетно-

журнальні тексти (короткі статті фахових журналів та газет, доповіді вчених, фахові брошури, інформаційні повідомлення); 3) науково-ділові тексти (стандарти, описи винаходів, договори, звіти, протоколи).

Такий диференційний підхід до розподілу текстів має практичне значення при дослідженні їх типологічних особливостей та зумовлений бажанням відстежити чи існує зв'язок і в якій мірі між термінологічною насиченістю того чи іншого тексту та його типом. Це надасть можливість прослідкувати, які тексти найбільше концентрують, зберігають та сприяють передачі фахової інформації за рахунок вмісту великої кількості термінів і незначної загальноживаної лексики.

Для дослідження термінологічної насиченості фахових текстів з англійського тваринництва нами було відібрано 15 вибірок з приблизно однаковим обсягом (300-400 повнозначних слів), по 5 для кожної групи фахових текстів. Таким чином, термінологічна насиченість представляє собою частку термінологічних слововживань серед повнозначних слів та виражається у відсотках (%). Запропонована формула уможливіє оцінити термінологічну насиченість з точністю 0,05 та достовірністю 95 % [детальніше 7: 18]. Середню термінологічну насиченість будемо вираховувати за індексом винятковості для тексту, а саме, відношення кількості лексичних одиниць до обсягу тексту: $E_t = V_1 / N$ [1: 35]. Відповідно, сукупність даних одиниць відображає множину повнозначних слововживань у фаховому тексті з тваринництва.

Отримані результати зобразимо у вигляді таблиці для кожної групи текстів окремо.

Таблиця 1.1.

Термінологічна насиченість фахових текстів з тваринництва

№ тексту	Кількість повнозначних слововживань	Вузькофахова лексика	Насиченість тексту	Загальнонаукова лексика	Насиченість тексту	Міжфахова лексика	Насиченість тексту	Загальновживана лексика	Насиченість тексту
1.	375	161	43%	42	11%	33	9%	139	37%
2.	361	158	44%	43	12%	27	7%	133	37%
3.	305	115	38%	40	13%	26	8%	124	41%
4.	373	151	40%	46	12%	36	10%	140	38%
5.	305	115	38%	40	13%	26	8%	124	41%
6.	329	79	24%	47	14%	20	6%	183	56%
7.	335	68	20%	49	15%	27	8%	191	57%
8.	316	74	23%	50	16%	23	7%	170	54%
9.	341	71	20%	53	16%	26	8%	191	56%
10.	315	69	22%	41	13%	22	7%	183	58%
11.	321	207	64%	27	8%	21	7%	66	21%
12.	357	214	60%	41	11%	18	5%	84	24%
13.	385	226	59%	35	9%	22	6%	102	26%
14.	311	196	63%	23	7%	19	6%	73	24%
15.	313	182	58%	31	10%	17	5%	83	27%

Отже, згідно з аналізом ступінь насиченості різних типів текстів – наукових великого об’єму, газетно-журнальних, науково-ділових – вузькофаховою, загальнонауковою, міжфахової та загальновживаною лексикою змінюється неоднаково. Найбільшою насиченістю вузькофаховою лексикою характеризуються науково-ділові тексти (61%), середньою (41%) – наукові тексти великого об’єму (науково-теоретичні), найменшою (22%) – газетно-журнальні. Водночас, газетно-журнальні тексти демонструють найбільшу насиченість загальновживаною (57%) та загальнонауковою лексикою (15%), на відміну від науково-ділових і

наукових текстів великого об'єму, в яких вона складає (24%, 9%) і (39%, 12%) відповідно. Вочевидь, такий стан речей обумовлено орієнтацією на певний рівень володіння науковим знанням, навичками фахового спілкування в конкретній галузі потенціальних читачів. Газетно-журнальні тексти слугують для популяризації фахової інформації, їх основним завданням є зацікавити читача, зробити матеріал більш доступним. Отже, цілком закономірно, що в даних текстах відбувається зростання загальноживаної та загальнонаукової лексики, а кількість вузькофахових одиниць зменшується. Рівень наявності міжфахової лексики в усіх трьох типах текстів є майже однаковим (8%, 6%, 6%). Очевидно, що статистичний аналіз термінологічної насиченості англійських текстів з тваринництва є тільки одним з етапів, необхідних для подальшого аналізу фахового тексту. Метою наступних досліджень є вивчення фахового синтаксису та обумовлення тих граматичних засобів, яким надається перевага в англійських фахових текстах з тваринництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бук С. Н. Основи статистичної лінгвістики : [навчально-методичний посібник] / Бук С. Н. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 124 с.
2. Дискурс іноземномовної комунікації (колективна монографія) – Львів: Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. – 495 с.
3. Непийвода Н. М. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект) : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.01. / Непийвода Н. М. – К., 1997. – 421 с.
4. Нечаева Н. А. Система одиниць спеціальної номінації в науковому тексті (на прикладі французьких економічних текстів) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. філол. наук : спец. 10.02.05 "Романские языки" / Нечаева Н. А. – Москва, 2010. – 35 с.

5. Ріба О. М. Німецька фахова мова нафтової промисловості : структурно-семантичні та функціональні особливості : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.04 / Ріба Оксана Михайлівна. – К., 2010. – 298 с.
6. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу): монографія \ Скороходько Е. Ф. – К., 2006. – 99 с.
7. Циткина Ф. А. Терминология и перевод (к основам сопоставительного терминоведения) / Циткина Ф. А. – Львов : Изд-во при Львовском государственном ун-те издательского объединения «Вища школа», 1988. – 158 с.
8. Чернявская В. Е. Интерпритация научного текста: учеб. пособие / Чернявская В. Е. [изд. 3-е, стереотипное]. – М.: КомКнига, 2006. – 128 с.
9. Hoffmann L. Vom Fachwort zum Fachtext. Beitrage zur Angewandten Linguistic / Hoffmann L. – Tubingen: Narr, 1988. – S. 126-127.
10. Hoffmann L. Anwendungsmoglichkeiten und bisherige Anwendung von statistischen Methoden in der Fachsprachenforschung // Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung and Terminologiewissenschaft. – Berlin – New York, 1998. – S. 241-248.
11. Hohnhold I. Probleme und Methoden bei der Bestimmung der Fachgebietzugehörigkeit von Fachtexten // Fachstrachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung and Terminologiewissenschaft. – Berlin – New York, 1998. – S. 283-289.
12. Roelcke T. Fachsprachen / Roelcke T. – Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH, 2005. – 250 s.